

Svenska Dagbladet

Svenska skolan

"Skolhälsovården bör återinföras"

Socialminister Jakob Forssmed (KD) och utbildningsminister Simona Mohamsson (L) bör återupprätta ett sammanhållet medicinskt uppdrag för skolans elever. Foto: Caisa Rasmussen/TT

Efter att skollagen förändrades 2010 ersattes skolhälsovård av elevhälsa. Men med det uppstod ett medicinskt tomrum för skolbarn, skriver tidigare skolöverläkare Sophie Ekman Wretlind.

Publicerad 08:00

DEBATT | BARN OCH UNGA

Det här är en argumenterande text med syfte att påverka. Åsikterna som uttrycks är skribentens egna.

Barns vård i Sverige är tydligt reglerad fram till skolstart. Därefter upphör det sammanhållna medicinska uppdraget. Frågan är enkel: Vem ansvarar för barns medicinska uppföljning mellan 6 och 20 år?

Mellan 1944 och 2010 var skolhälsovården lagstadgad med ett delat nationellt ansvar mellan social- och utbildningsdepartementet. Varje skola hade en skolläkare som ansvarade för den självständiga enheten skolhälsovård, organisatoriskt placerad inom elevhälsan men reglerad enligt hälso- och sjukvårdslagstiftningen.

Skolhälsovården omfattades av medicinsk sekretess och patientsäkerhetslagstiftning. Skolläkare och skolsköterskor var därmed garanter för barns och föräldrars integritet och trygghet.

Alla barn undersöktes av läkare tre gånger under skolgången. Det var gratis, det fanns i skolan och det gällde alla.

Med skollagen 2010 togs ordet vård bort. Skolhälsovården ersattes av elevhälsa med pedagogiskt huvuduppdrag. Där uppstod ett medicinskt tomrum. I dag finns ingen struktur som garanterar att läkare undersöker alla barn under skolåren.

Konsekvenserna är konkreta. Mellan 2 och 5 procent av alla nyfödda pojkar har icke nedvandrade testiklar vid födseln. De flesta

normaliseras spontant, men totalt opereras omkring 1,8 procent av alla svenska pojkar under uppväxten. Den sista rutinmässiga läkarkontrollen sker vid cirka ett års ålder på BVC. Därefter finns ingen obligatorisk medicinsk uppföljning. Upptäcks tillståndet inte i tid ökar risken för infertilitet och testikelcancer. Denna kontroll har historiskt varit en central del av den första läkarundersökningen i skolan.

Avstannad längdtillväxt eller annan tillväxtavvikelse kan signalera hormonrubbnings, celiaki eller annan allvarlig sjukdom. Hjärtfel, neurologiska och motoriska avvikelser, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och vissa cancersjukdomar kräver medicinsk helhetsbedömning. En universell läkarundersökning fångar det som familjen inte själva söker för.

Historiskt fungerade skolhälsovården som ett lokalt folkhälsoinstitut. Den förenade medicinsk kompetens med hälsofrämjande arbete och kunde tidigt samtala med barn om kost, fysisk aktivitet, sömn och psykisk hälsa. Den gav saklig information om pubertet, sexualitet och identitet och utgjorde en trygg instans vid utsatthet och mobbning. När medicinsk kunskap finns närvarande från första skoldagen kan den bidra till sunda levnadsvanor och långsiktigt bättre folkhälsa.

Samtidigt måste ohälsa alltid bedömas medicinskt. Psykiska eller sociala svårigheter kan ha somatiska orsaker. Om strukturerad medicinsk uppföljning saknas riskerar kroppsliga sjukdomar att förbli oupptäckta.

I den vägledning som Socialstyrelsen och Skolverket tagit fram efter 2010 betonas att elevens första kontakt vid oro ofta ska vara läraren. Det innebär att barn i praktiken hänvisas till en pedagog även vid hälsorelaterade problem. Lärare har inget medicinskt uppdrag och omfattas inte av hälso- och sjukvårdens sekretess.

Historiskt var ansvaret delat mellan social- och utbildningsdepartementet. Så bör det vara igen. Skollagen kan förtydligas så att vårduppdraget åter ges en självständig och lagreglerad ställning i skolan. Utbildningsminister Simona Mohamsson och socialminister Jakob Forssmed har möjlighet att återupprätta det delade ansvaret.

Barns vård är en folkhälsofråga. Återinför skolhälsovård på schemat – innan ännu en generation barn faller mellan stolarna.

Sophie Ekman Wretlind

skolöverläkare emerita, medicine hedersdoktor vid Karolinska Institutet

Vill du debattera? [Klicka här för mer info.](#)

